

משרד החוץ

פעולות ביקורת

נבדקו פעולות המשרד בקשר למשבר איראן ; בדיקות משלימות בנושא זה נעשו גם במשרד ראש הממשלה, משרד האנרגיה והתשתית ומשרד האוצר. נערכה ביקורת בשגרירות שבלונדון וביחידות המתאימות במשרד הראשי על פעולות השגרירות וסדרי המנהל בה. כן נבדקו פעולות אגף הכספים.

הביקורת הפנימית במשרד החוץ

בחודשים אפריל-יוני 1979 נבדק לסירוגין מערך הביקורת הפנימית במשרד החוץ. כנהוג בשירות הדיפלומטי גם של ארצות אחרות, מופקד הטיפול במערכת הפיקוח על שירות החוץ בידי עובד בכיר, המפקח הכללי על שירות החוץ. תפקידו של המפקח הכללי לקיים מעקב אחרי פעולותיהן של הנציגויות ; לבדוק את קשרי הנציגויות עם הגורמים השונים בארץ כהונתן ; לשמש כתובת ליחידים ולהביא בעיותיהם בפני הנהלת המשרד.

על המפקח הכללי לדווח על ממצאיו ותוצאות עבודתו לשר החוץ ולמנהל הכללי. מהמסמכים על פעולותיו, אשר הועמדו לרשות הביקורת, עולה, כי במשך שנה וחצי (מ'1.78-30.6.79) טיפל המפקח הכללי בכ-60 עניינים. רובם נגעו לכוח אדם ולמינהל בנציגויות בחוץ לארץ.

כפוף למפקח הכללי, פועל הממונה על הביקורת הפנימית. משרד החוץ הודיע למשרד מבקר המדינה, כי מצב זה הוא תוצאה מאופיים המיוחד של תפקידי המשרד. תפקידו העיקרי של הממונה על הביקורת הפנימית הוא בעיקר טיפול בתלונות המוגשות על-ידי עובדי משרד החוץ או על-ידי אזרחים, לרבות בירור תלונותיהם של אזרחים, שהופנו לנציבות תלונות הציבור במשרד מבקר המדינה. הוא אינו עוסק בתחומי החשבונות, נהלים, כוח אדם, שירותים, מצאי ומעקב אחר הביצוע של החלטות הנהלת המשרד ושל תחומים כקבע על פי התקשי"ר והחלטות הממשלה.

משרת הממונה על הביקורת הפנימית אוישה במקרים רבים על-ידי עובדים, שחזרו משירות בחוץ לארץ, ולא תמיד היו להם הכישורים המתאימים. בעת הביקורת לא היו לממונה על הביקורת הפנימית עוזרים. בעקבות הביקורת נתמנה עוזר למבקר הפנימי.

הממונה על הביקורת הפנימית לא עבד לפי תכנית שנתית, ולא מסר להנהלת המשרד דיווח שוטף או אף שנתי על פעולותיו ; מדי פעם נפעם דיווח על תוצאות בירורים שהוטלו עליו. במידה שבאותם דיווחים כלל המלצות לשיפורים בפעולות המשרד, לא עקב אחרי ביצוען.

משרד החוץ הודיע למשרד מבקר המדינה, כי לקח לתשומת לבו את הליקויים ויפעל לתיקונם. כן הודיע, כי בעתיד יועסקו צוותים, בעלי כישורים מתאימים, בבדיקת כספים וחשבונות; ואמנם בקיץ 1979 ערך צוות בן שני עובדים מאגף הכספים, ביקורת כספים ומינהל במספר נציגויות באירופה.

משבר איראן

בשלהי שנת 1978 — ראשית שנת 1979 התרחש מהפך מדיני באיראן, וכתוצאה ממנו נפגע מרקם יחסים מסועף בין ישראל ובין איראן.

בספטמבר 1979 — פברואר 1980 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת מקיפה על פעולות משרדי ממשלה, שהשתתפו בפעילות הנוגעת למשבר, או שפעילותם הושפעה מן המשבר. הביקורת

עקבה גם אחרי היערכותם של גופים מבוקרים, אשר קשרו עם גורמים איראניים עסקאות שלא הגיעו לידי ביצוע מלא, ואחרי הסידורים הכספיים שהיו כרוכים בכך.

הביקורת התרכזת בבדיקת תהליכי הזרמת מידע למקבלי החלטות, קבלת ההחלטות לגבי אינטרסים, שהיו לישראל באיראן, תיאום פעולות לגבי האשבר במישור הבין משרדי ומציאת פתרונות לבעיות שונות, שהתעוררו בעטיו של האשבר. עוד התייחסה הביקורת לפעולות מינהליות וכספיות מסוימות בנושא זה. פירוט ממצאי הביקורת הועבר לידי הנוגעים בדבר.

לדעת הביקורת, לאחר משבר יש להפיק לקחים לצרכי העתיד מהנסיגה, שנרכש מהפעולות ומתוצאותיהן. דרושים כלים ממוסדים שיתמודדו ברמה לאומית עם משברים, אשר יציעו לממשלה, על פי מסמכי עמדה והערכת מצב, הצעות כוללות לפעולה בתחומים חיוניים. רצוי שיימצא בקביעות גרעין של מטה חירום בין משרדי לטיפול במשברים על כל היבטיהם, לקיצור הליכים לקבלת החלטות על ידי כל הנוגעים בדבר ולתיאום ביניהם, בהתאם להחלטות הממשלה ועל פי הכוונתה.

שגרירות ישראל בלונדון

שגריר ישראל בלונדון מואמן לממלכה המאוחדת ולרפובליקה האירית. השגרירות כוללת גם קונסוליה כללית, הנותנת שירותים קונסולריים בתחומי סמכותה.

באוגוסט 1979 הועסקו בשגרירות 84 עובדי משרד החוץ ומספר ניכר של עובדים ממשרדים אחרים; מבחינת מספר העובדים זו היא הנציגות הישראלית השנייה בגודלה בעולם.

במחצית השנייה של 1979 נערכה ביקורת במשרד הראשי ובשגרירות על פעולות וסדרי מינהל. להלן עיקר הממצאים:

ארגון ומינהל

ארגון

1. בשגרירות 24 בעלי תפקידים דיפלומטיים בכירים, ביניהם יועצים לענייני הסברה, עיתונות, תרבות, כלכלה, מסחר, תיירות וחקלאות. מאז דצמבר 1978 ועד מועד הביקורת (ספטמבר 1979) לא קיימו השגריר וממלא מקומו, כמקובל בשגרירויות גדולות אחרות, ישיבות משותפות, שבועיות או חודשיות, עם סגל השגרירות לתיאום עבודת בעלי התפקידים השונים בשגרירות. העדר תיאום כזה פוגע ביכולתם של עובדים למלא כראוי תפקידים.

בעקבות הביקורת הודיע משרד החוץ בפברואר 1980 למשרד מבקר המדינה, כי הונהגו ישיבות סגל קבועות; השגריר גם מתאם ישירות עם חברי הצוות בשגרירות בנושאים, שעליהם הם מופקדים.

2. היועץ לענייני תרבות פעל לדבריו, למעשה, על פי שיקוליו הוא בלבד בתחום קידום קשרי התרבות בין שתי המדינות. מידע מוקדם על אירועי תרבות וספורט, שיש להם נגיעה למקום שירותו, לא הובאו לידיעתו. אין היועץ מגיש ולא נדרש להגיש מאז נכנס לתפקידו, ביולי 1978, לממונים עליו דו"ח על עבודתו.

המשרד הודיע, כי היחידה לקשרי תרבות ומדע עושה להעברת הנחיות מקצועיות מפורטות ליועץ.

3. הביקורת הצביעה על קבלת החלטה אחת, בעלת חשיבות מיוחדת, ללא אישור הדרג המתאים. בעקבות הביקורת הודיע משרד החוץ, כי האחראים הועמדו על טעותם והוצא נוהל, המגדיר ברורות את התחומים, שבהם נדרשת הכרעת השגריר או ממלא מקומו.

נוכחות עובדים

— בשגרירות לא היו קיימים סדרי רישום לנוכחות העובדים. העובדים הגיעו לעבודה ועזבו אותה, בלי התיימה ובלי פיקוח על נוכחותם. בעת הביקורת נמצא, כי עובדים לא מעטים

הגיעו באיחור לעבודה והקדימו לצאת. עובדים אף לא דיווחו על מקום הימצאם בעזבם, בתוקף תפקידם את השגרירות, כפי שמחייבים סדרי עבודה תקינים.

בעקבות הביקורת הודיע המשרד, כי הונהג רישום נוכחות העובדים, החייבים ברישום, ודיווח על יציאה בתפקיד.

עובד בכיר יצא לחופשה של שבועיים בארץ על סמך אישור, שקיבל מהמחלקה לענייני עובדים במשרד בירושלים, אך לא הודיע על כך לקצין המינהלה שבשגרירות. בינוי 1979 שוב יצא העובד לחופשה — של חמישה ימים — ודיווח על כך לאחר שובו מהחופשה. בתשובתו הודיע המשרד, כי כתוצאה מהבירור שקיים עם העובד, הוא ננזף על מעשיו אלה.

ענייני הסברה

מרכז ההסברה

ב־1974 הקים משרד החוץ בין כתלי השגרירות בלונדון, מרכז הסברה, שמתפקידו היה לשמש מאגר מידע על ישראל וצומת לפעילות הסברה, לרבות הפצת פרסומים בנושא; הוא גם אמור היה לשמש כתובת לכל הפונים לשגרירות בדבר קבלת מידע על ישראל. למרכז מונה מנהל, ונחתם עמו חוזה עבודה לחמש שנים.

המרכז לא תפקד כראוי. ציוד, שנרכש לפעולותיו, לא נוצל אלא בחלקו. הוא אמור היה להפעיל גם אולם תצוגה, אשר בו יוצגו פרסומים, ולמעוניינים מבין הציבור האנגלי תינתן גישה לחומר ההסברה. המרכז מוקם בקומה עליונה של בניין השגרירות, בלא שתהיה אפשרות להצגת פרסומים, והגישה אליו מסיבות בטחוניות הייתה מוגבלת. באפריל 1979 חדל מרכז ההסברה לפעול, והשגרירות החלה לארגן את פעולות ההסברה והפצת המידע במסגרתה. לדעת הביקורת, לא היה מקום להמתין חמש שנים, כדי לקבל החלטה על סגירתו. משנתברר בשלב מוקדם, כי המרכז איננו ממלא את הציפיות, היה מקום לנקוט בעוד מועד צעדים נמרצים לתיקון המצב.

המרכז אמור היה להפיץ חומר הסברה על ישראל לפי רשימות תפוצה מעודכנות. רשימותיו כללו לפי התיעוד, כ־6,000 שמות. לאחר שהופסקה פעילותו, הוסבה הרשימה למחשב; אז נתברר שהרשימה לא נבדקה ולא עודכנה. נמצאו בה כפילויות לא מעטות, שמות של אנשים שנפטרו, שמות של אישים שפרשו לגמלאות או אינם פעילים עוד בתפקידיהם הקודמים או שעברו לכתובות אחרות. המשרד הודיע, כי הוכנה רשימה חדשה ומורחבת בת 9,000 שמות שהיא לתועלת השגרירות.

הרצאות

ככלל שגרירות, ובמיוחד בגדולה דוגמת השגרירות בלונדון, דרוש שיתוף מירבי של מרצים ומסבירים כדי לענות על צורכי ההסברה. על פי הנחיות המשרד, מחובת עובדי השגרירות לתרום חלקם בתחום זה. הבידיקה העלתה, כי בתקופה של ינואר–יולי 1979 היה מספר פעולות ההסברה ותדריכים, לרבות הרצאות, שבהן השתתפו אנשי סגל השגרירות מועט; הן לא עלו על 18 בחודש, ובכמה חודשים אף הצטמצמו ל־8 פעולות. חלק ניכר מהפעולות התקיים בקרב הקהילה היהודית באזור לונדון. העובדים הבכירים של השגרירות, מלבד היועץ לענייני ההסברה, השתתפו, לפי התיעוד, בחלק קטן מהפעולות. משרד מבקר המדינה עמד כבר בעבר על כך, שיש למצוא, בהתאם ליעדי ההסברה, איוון מתאים בין הופעות בפני קהל יהודי לקהל אחר. דרוש כי העובדים הבכירים של השגרירות יתנו ביתר שאת את ידם למאמץ ההסברה בדרך של הופעות פומביות (ראה דו"ח מבקר המדינה מס' 27 עמ' 296). המשרד הודיע בתשובתו, כי בנוסף לפעולות ההסברה הנערכות על ידי עובדים מסגל השגרירות אורגנו הרצאות על ידי השגרירות או בסיועה, והן ניתנו על ידי אישים שלא מסגל השגרירות ולא דווח עליהן. לדעת הביקורת, הדיווח על פעולות הסברה חייב לכלול הופעות כאלה.

אגף הכספים

ענייני הכספים במשרד החוץ מתנהלים באגף הכספים שבראשו חשב המשרד, אשר בהתאם לנוהל נמנה עם עובדי אגף החשב הכללי שבמשרד האוצר ומבחינה ארגונית כפוף לסגן המנהל הכללי למינהל. אגף הכספים אחראי לביצוע פעולות המשרד בהתאם לחוק התקציב ולחוק נכסי המדינה, תשי"א-1951 ולחוקים, תקנות והוראות אחרים — בעיקר הוראות תכ"ם והוראות "תקנון שירות החוץ (הוראות כספים)". הנוגעים לענייני כספים ומשק במשרדי הממשלה.

בחודשים ספטמבר ואוקטובר 1979 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת באגף הכספים. נבדקו הנושאים הבאים: הפיקוח הכספי על הנציגויות בחוץ לארץ, סדרי מימון לנציגויות, משכורות עובדים מקומיים, סדרי עבודה, דיווח כספי והוצאות בפרטים נבחרים, גביית חובות המשרד והקן לנוקמים ישראליים בחוץ לארץ.

מבנה האגף

אגף הכספים מורכב מהמחלקה לתשלומי פרט וממחלקת הנהלת החשבונות. בכל אחת מהן שלושה מדורים. המדורים של המחלקה הראשונה הם: מדור משכורת, האחראי להכנת המשכורת לכ-1,100 עובדי המשרד, מהם כ-500 בחוץ לארץ; מדור תנאי שירות, המטפל בעניינים הכספיים הקשורים בתנאי השירות של העובדים בחוץ לארץ — השתתפות בשכר דירה, השתתפות בהוצאות על חינוך, ובכלל זה חינוך עברי משלים, דמי ייצוג, אישורי הלוואות ואישורי רכישת רכב; ומדור שיגור, המטפל בכל הפעולות הקשורות בענייני נסיעתם של עובדים לחו"ל לתקופות קצרות וארוכות כאחת. מדורי מחלקת הנהלת החשבונות הם: מדור תשלומים וגבייה, המבצע את כל תשלומי המשרד שאינם קשורים לעובד ולתנאי שירותו, כגון תשלומים לספקים עבור טובין ושירותים ולמשרדי ממשלה, וגובה את החובות המגיעים למשרד; מדור חוץ לארץ, המהווה חוליה מקשרת בין המשרד הראשי לנציגויות בחוץ לארץ בכל הנוגע לתקציב; מדור הנהלת החשבונות, המנהל את חשבונות המשרד, הן אלו המתייחסים לפעולות בארץ והן המתייחסים לפעולות בחוץ לארץ. כן כפופים מבחינה מקצועית לאגף קציני המינהל שבנציגויות ישראל בחוץ לארץ וקציני המינהל האזוריים.

הנציגויות בחוץ לארץ מנוהלות כיחידות מינהליות נפרדות בעלות תקציב שנתי משלהן ובו מספר סעיפים: נסיעות ואש"ל, אחזקת מכוניות, הוצאות משרד ודפוס, דואר, מברקים, טלפון, הסברה, הוצאות ארגוניות, אחזקת בית, ושכר דירה. התקציב נקבע על ידי המשרד בתיאום עם הנציגויות, ומסגרתו מחייבת אותן במשך שנת הכספים לגבי תכנון פעולותיהן והוצאותיהן בהתאם להוראות כספים של המשרד. ראש הנציגות אחראי לשמירת מסגרת התקציב המאושר, והממונה על המינהל או מנהל החשבונות של הנציגות חייב לעקוב אחר הוצאות הנציגות ולהביא בפני ראש הנציגות או עובד בכיר אחר, שהוטל עליו לפקח על ענייני הכספים בנציגות, נתונים על ביצוע התקציב, וכל אימת שההוצאה עולה על התקציב היחסי המתאים, להעמידו על כך. התקציב מנוהל במטבע מקומי.

למשרד החוץ היו באמצע 1979 שני קציני מינהל אזוריים (בקונסוליה הכללית בניו-יורק ובשגרירות באורגוואי), אשר ריכוזו את עבודת קציני המינהל הכפופים להם ובדקו אותה. באמצע 1979 נסתיימה תקופת שירותו של קצין המינהל האזורי באורגוואי ומאו לא מונה עובד אחר. בעקבות הביקורת הודיע משרד החוץ, כי לאחר תקופת נסיון יוחלט אם לבטל סופית את משרת קצין המינהל האזורי באורגוואי.

תקן כוח האדם באגף הכספים בדצמבר 1979 היה 36 משרות; בפועל עבדו 38 איש. לאגף בהיותו עוסק בעניינים מקצועיים של הנהלת חשבונות, תשלומים וגבייה, דרוש כוח אדם מקצועי מיומן. קיימת תחלופה ניכרת של עובדים באגף. בקיץ 1979 נשלחו תשעה עובדים מהאגף למילוי תפקידים בנציגויות בחוץ לארץ, וחשעה אחרים — כאלה שחזרו לאחר גמר תפקיד מחוץ לארץ או כאלה שהועברו מאגפים במשרד — תפסו מקומם. היו מקרים, שמשירות נשארו פנויות חודש, ולעתים אף שלושה חודשים, והדבר שיבש את העבודה: נגרמו פיגורים בבדיקת דו"חות הנציגות, בגביית חובות המשרד ובתיק.

פיקוח כספי על הנציגויות בחוץ לארץ

מדור חוץ לארץ מפעיל על הנציגויות פיקוח כספי המתייחס לביצוע התקציב ושינויים בו, לניהול קרנות מקומיות ולניהול החשבונות. מלבד זאת, הוא מדריך את עובדי המינהלה, קובע בענייני תשלום משכורות לעובדים המקומיים, מקשר בין הנציגויות למשרדי הממשלה השונים, מטפל באישורים לתקציבים מיוחדים, בהעברת כספים למימון הנציגויות ובקבלת תרומות ועזבונויות באמצעות הנציגויות לטובת המדינה ומוסדות, שונים בארץ.

דיווחים כספיים של הנציגויות

באמצע 1978 החל אגף הכספים להעביר את הנהלת החשבונות של הנציגויות לשיטה ממוכנת. המשרד קיבל ממשרד האוצר אישור לפטור ממכרו רכישת מחשב קטן תמורת \$ 80,000. בתפעול המחשב מועסקים ארבעה אנשים. עד ל-31.12.1979 הוסבה למחשב הנהלת החשבונות של כל נציגויות משרד החוץ, פרט לנציגויות בארצות הברית.

לפני הנהגת המיכון נהגו הנציגויות לשלוח לאגף הכספים דיווח כספי אחת לשלושה חודשים ומאו מעבירות הנציגויות מסמכים כספיים אחת לשבוע ודיווח כספי מלא אחת לחודש. הדו"חות הכספיים אמורים להיבדק במדור חוץ לארץ ועליו להמציא את הערותיו לדו"חות לנציגויות. מבדיקת הדו"חות והטיפול בהם עולה, כי אין המדור מנהל רישום אם ומתי נבדקו הדו"חות. בגלל חילופי עובדים במדור לא נבדקו דו"חות רבים של נציגויות באירופה מספר חודשים.

בשש נציגויות קטנות באירופה משמשים קציני הבטחון — שאינם עובדים קבועים של משרד החוץ אלא נתמנו לתפקידם למשך תקופה מוגדרת, בדרך כלל שנתיים — גם קציני מינהלה. הכשרתם כקציני מינהלה מתמצית בקבלת הדרכה מעובדי מדור חוץ לארץ במשך שבוע. עד שבועיים. קציני מינהלה אלו זקוקים להדרכה טובה יותר ואף דו"חותיהם טעונים, בדרך כלל, בדיקה יותר מעמיקה על ידי המדור. כיוון שבדו"חות אלה נתגלה אחוז גבוה של טעויות, נדרש המדור במקרים לא מעטים לערוך אותם מחדש. הביקורת לא מצאה, כי נקטו צעדים מיוחדים כדי לשפר את הכשרתם של קציני המינהלה הנזכרים לתפקידם.

העברת כספים לנציגויות

תקנון שירות החוץ (הוראות כספים) קובע נהלים להעברת כספים לנציגויות. המימון החודשי אמור להתבסס על החלק ה-12 מתקציבה של הנציגות והמשכורת החודשית הנקייה של השליחים הישראליים. כן נלקחת בחשבון רזרבה לכיסוי הוצאות לא צפויות. הכספים מועברים בדולרים או במטבע אותה ארץ שבה נמצאת הנציגות. התקציב המאושר של הנציגויות ומשכורות השליחים לשנת הכספים 1979 הסתכמו בכ-28,512,600 \$. כספי המימון החודשי הממוצע, שהועברו לנציגויות, היו כ-3 מיליון \$ לחודש, דהיינו כ-36 מיליון \$ לשנה, בהרבה מעבר לתקציב המאושר.

אגף הכספים מעביר לנציגויות טופס, שבו הן מתבקשות לנקוב בסכום שיידרש לפעולותיהן במשך החודש הבא. הטופס מוחזר לאגף הכספים, ומהווה בסיס לתכנון ההעברות הכספיות באופן שיענה לצרכיהן השוטפים של הנציגויות וימנע הצטברות שלא לצורך של כספים בהן. אגף הכספים לא קבע בנוהל את גודל הרזרבה הכספית הרצויה בכל נציגות. מנהל מדור חוץ לארץ הודיע למשרד מבקר המדינה, כי היתרה הרצויה בכל נציגות היא מחצית המימון החודשי. בדיקת הנתונים בכ-30 נציגויות העלתה, כי היו נציגויות, שבהן נשארו יתרות מעל הרצוי, במספר לא מועט של מקרים אף יתרות גדולות, הנעות בין \$ 50,000 ל-\$ 100,000 מעל ליתרה הרצויה; וכנגד זה במספר נציגויות אחרות היו משיכות יתר של כספים מבנקים. המשרד לא נקט צעדים נמרצים דיים כדי למנוע זאת. על הצורך לשמור על יתרות סבירות בחשבונות בחו"ל העירה הביקורת בעבר פעמים מספר. מן הדין, כי משרד החוץ יתקן ליקויים אלו במלואם.

העסקת עובדים מקומיים בנציגויות

עם העובדים המקומיים בנציגויות נמנים אזרחים ישראליים השוהים בחוץ לארץ זמנית ובעלי אזרחות לא-ישראלית. תנאי שירותם של עובדים מקומיים ישראליים בנציגויות ישראל בחוץ לארץ נקבעו על ידי ועדה, שמונתה על ידי נציב שירות המדינה במשרד האוצר. תנאי שירותם של עובדים מקומיים, שאינם אזרחי ישראל, לא הוגדרו בנוהל או בתקנות והם מועסקים בדרך כלל על פי תנאי שוק העבודה בארץ שהותם.

התקן לעובדים מקומיים ישראליים וזרים לשנת הכספים 1979 היה 604 משרות. נוסף לכך היה תקן של 177 משרות לעובדים מקומיים לצורכי הסברה. התקציב לשנת 1979 להעסקת עובדים מקומיים הסתכם ב-\$ 5,828,125. במועד הביקורת, בספטמבר 1979, הועסקו בפועל עובדים מקומיים בכ-550 משרות וכן אוישו כ-150 משרות בתחום ההסברה.

עובד מקומי מתקבל על ידי הנציגות באישור המחלקה לענייני עובדים של המשרד, הקובעת את כשירותו הבטחוני ואת דרגתו, ואגף הכספים מאשר את העסקת העובד מבחינת תנאי השכר. לעובדים מקומיים נפתח כרטיס עובד, שבו נרשמים פרטיו האישיים של המועסק, השכלתו, תנאי העסקתו והגדרת תפקידו. בבדיקה מדגמית, שנערכה בתיקי העובדים המקומיים במחלקה לענייני עובדים ובאגף הכספים, נמצאו הליקויים הבאים:

1. במקרים רבים לא היה לעובדים מקומיים כרטיס עובד במחלקה בארץ ובהעדרו אין אפשרות לוודא את הנתונים האישיים של העובדים ותנאי העסקתם.

2. משכורתם של העובדים המקומיים בעלי האזרחות הישראלית נקבעת, כפי שצוין, על ידי ועדה, בהתאם לדרגתו של העובד לפי סולם הדירוג בדירוג האחד, מותאם לתנאי השירות בחוץ לארץ. הדרגות נעות בין "ל"ב — למעט ארה"ב וצרפת, שבהן ניתן להגיע לדרגות גבוהות יותר. קביעת הדרגה היא בסמכותו של קצין המינהלה באישור המחלקה לענייני עובדים. במקרים מספר לא נמצא תיעוד על סמך מה קבע קצין המינהלה דרגתו של עובד; זה אמור בעיקר לגבי אותם עובדים, שאין במשרד מידע על פרטיהם האישיים, השכלתם ונסיונם.

משרד מבקר המדינה המליץ עוד בדו"ח שנתי 28, עמ' 389, כי כדי למנוע טענות של קיפוח, ולוודא, שאכן כל עובד מקומי שובץ בדרגה המתאימה, תוקם בנציגויות הגדולות ועדת קבלה, בראשות קצין המינהלה, שתדון ותחליט על קבלת עובדים מקומיים ותקבע את דרגתם על פי קריטריונים שייקבעו. במהלך הביקורת הוציא משרד החוץ חוזר לנציגותיו בחוץ לארץ שבו קבע כי תוקם ועדת קבלה לעובדים מקומיים בכל נציגות ישראלית.

משכורותיהם של עובדים מקומיים לא-ישראליים נקבעות בהתאם לתנאי המקום, על ידי קצין המינהלה ובאישור המחלקה לענייני עובדים. במקרים מספר שהועלו בביקורת היה שוני במשכורת, לעתים פי שניים ויותר, ששולמה לעובדים, בעלי כישורים זהים ותפקידים דומים, שנתקבלו במועדים קרובים. לא ניתן הסבר לכך.

3. היו מקרים, שעובדים נתקבלו לעבודה בנציגות אף בטרם נתקבל אישור בטחוני להעסקתם.

מדור, הנהלת החשבונות

אישורי הוצאה. על פי נהלי המשרד דרוש אישורו של סגן המנהל הכללי למינהל לביצוע תשלומים בארץ עבור פעולות בסכום העולה על חצי מיליון ל"י. לקבלת האישור מפנה אליו המחלקה הנוגעת לדבר בקשה, שבה היא מפרטת את הסכום המבוקש ונותנת הסבר קצר למהות ההוצאה. האישור מועבר גם לאגף הכספים; לגבי פעולה, שהתשלום עבורה מבוצע בשיעורים, ניתן לרוב אישור כולל ולא אישור לכל תשלום ותשלום. בהסתמך על האישור מבקשת, לאחר מכן, המחלקה הנוגעת לדבר מהאגף לבצעו וזה לאחר עריכת הבדיקות הדרושות, מכין הוראת תשלום.

— אגף הכספים אינו מנהל רישומים מסכמים על התשלומים בפועל, שבוצעו על סמך כמה אישורי הוצאה של סגן המנהל הכללי למינהל לאותה מטרה; כתוצאה מכך קשה לעמוד במקרים אלה באגף על כלל הסכומים ששולמו לאותה המטרה. האגף מנהל אמנם כרטיסי חו"ז למוטבים מסוימים, אלא שהתשלומים שקיבלו המוטבים רשומים בהם ללא ציון פרטי התקציב, שאליהם נזקפו סכומי ההוצאות.

רישום הוצאות. הועלו מקרים, שאגף הכספים זקף הוצאות לפרטי תקציב לא מתאימים, הגם שהיו לרשות המשרד פרטי תקציב, שאליהם מן הדין היה לזקוף את ההוצאות.

גביית חובות

משרד החוץ מבצע תשלומים רבים בארץ ובחוץ לארץ עבור גופים שונים, בעיקר משרדי ממשלה ומוסדות ציבור. התשלומים קשורים בעיקר במשלוח דברי דואר במסגרת דואר דיפלומטי, במברקים, במשכורת לעובדי משרדים ומוסדות ובכיסוי הוצאות נסיעה של עובדים ואורחים. מדור תשלומים וגבייה מטפל בגביית הכספים המגיעים למשרד. במשך כשלושה חודשים, מיולי 1979 ועד אוקטובר 1979, לא היה מאויש תפקיד האחראי על הגבייה במדור. כתוצאה מכך היו פיגורים בגביית החובות. מספר משרדי ממשלה ומוסדות ממלכתיים לא שלמו סכומים הנעים בין כמה אלפי ל"י לשני מיליון ל"י. בתקופה שמתחילת שנת 1979 ועד סופה, היו גם פיגורים בגביית חובות המשרד משנים קודמות. בעקבות הביקורת הודיע המשרד, כי הוא עושה מאמצים לגביית החובות.

קרי לנזקים ישראליים בחוץ לארץ

המשרד מנהל קרן, שמטרתה לתת הלוואות בסכומים קטנים, באמצעות נציגותיו בחוץ לארץ, לאזרחים ישראליים שנקלעו למצוקה כספית.

העזרה מתבטאת בסכומים, הנעים בממוצע בין 50 \$ — 150 \$ לנזק. מי שמקבל את ההלוואה חותם על התחייבות להחזירה מיד עם שובו לישראל. יש נציגויות המסייגות את הרישום בדרכונו של נזק, כך שהוא ניתן לשימוש רק לצורך שיבה לישראל, עניין זה איננו מוסדר בשום נוהל.

תקציב הקרן בשנת הכספים 1978 היה 250,000 ל"י. באוקטובר 1979 היתה רשומה בחשבון הקרן יתרת חובה של 1,020 ל"י בלבד. רישום זה אינו משקף נכונה את עודף התקבולים על התשלומים, מכיוון שהנציגויות מבצעות תשלומים רבים ללווים ואלה אינם גרשמים בחשבון הקרן. הרישום גם אינו מדויק, כיוון שלא נלקחים בחשבון הפרשים בשערי המטבעות בין יום קבלת ההלוואה לבין יום פרעונה. גם חובות לא מעטים משנים קודמות לא נרשמו בחשבון הקרן, לפיכך לא ניתן לעמוד מהרישומים בהנהלת החשבונות על סך התשלומים והתקבולים של הלווים.

באגף הכספים מתנהלת כרטסת של לזוי כספים מהקרן, אשר עוד חבים כספים למשרד, אולם הכרטסת אינה מעודכנת. כפי שמראה הכרטסת יש חייבים רבים משנים קודמות, מהם חייבים חמש שנים ויותר. הצעדים שנוקט המשרד לגביית החובות מתמצים בשליחת מכתב אחת לשנה בממוצע לחייב. מאידך היו מקרים, שהמשרד פנה בעניין החזר חוב, ונתברר שהחוב הוחזר זה מכבר, והדבר לא נרשם בספרים.